

**ПОБУДОВА ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ВІД ВИРОБНИЦТВА ТОВАРУ ДО
СТАДІЇ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ**

Для збору вторинних ресурсів в Україні існувала розвинена система, яка включала виробничо-заготівельні підприємства, виробничі ділянки та приймальні пункти. При переході до ринкової системи господарювання старі методи перестали працювати, не були створені умови, які стимулювали б збір і використання вторинної сировини в нових умовах.

Спеціалізовані підприємства, що займалися переробкою вторинних матеріалів, акціонувалися і частково перейшли на інші види діяльності, що привело до різкого зменшення збору і використання вторинної сировини

В даний час стримуючим чинником в розвитку системи збору відходів є відсутність нормативної бази, адекватної сучасним вимогам до стану екологічної середовища, транспортування відходів, їх зберігання, переробки, збуту переробленої сировини, поховання і спалювання відходів.

За розрахунковими екологів в великих містах України утворюється щорік понад 20 тис.т. різних біовідходів від медичних, ветеринарних, учбових установ, ринків, зоопарків, муніципальних і митних організацій. Не менше 6 тис.т. біовідходів підлягає термічному знешкодженню. Проблеми утилізації відходів відображені в публікаціях вітчизняних фахівців Вальцева А.В., Семеновій Е.В., Іванова В.В. та ін. [1, с. 15].

Основним напрямом утилізації промислових інертних і мало небезпечних відходів продовжує залишатися поховання на полігонах. Стратегічним напрямом розвитку міської системи поводження з промисловими відходами в Україні є розвиток міських потужностей по знешкодженню токсичних відходів і впровадження принципів рециклінгу - виявлення і використання ресурсного потенціалу відходів.

Організація переробки токсичних промислових відходів є першочерговим екологічним завданням для України. Останніми роками удалося створити цілу галузь спеціалізованих підприємств, що займаються утилізацією, переробкою і знешкодженням промислових відходів.

Недолік в потужностях по утилізації токсичних відходів приводить до їх накопичення на промислових площадках підприємств, а значить - збільшенню екологічних ризиків, пов'язаних з їх зберіганням в міській межі. Таким чином, значна частка відходів як вторинні ресурси (ВР) передається на використання і утилізацію за переділи міст. Цей процес обумовлений відсутністю виробництв по переробці цілої лави відходів усередині міста. Основним напрямом видалення токсичних промислових відходів, що не знайшли застосування у власному виробництві, є їх термічне знешкодження або фізико - хімічна нейтралізація. Утилізація токсичних промислових відходів проводиться методом термічного знешкодження. В цілому за рік знешкоджується 12,6 тис.т. Проте потужностей для термічного знешкодження відходів в містах все ще явно недостатньо, дефіцит тільки по рідких відходах виробництва оцінюється приблизно в 25 тис.т.

Особливо це стосується необхідності утилізації токсичних кускових відходів типу металічної тари від фарб і лаків і інше, що приводить до заховання цього виду в звітності підприємств і розміщення на полігонах ТПВ.

Мета статті - розробка системи екологічного моніторингу відходів, від виробництва товару до стадії утилізації відходів.

Для найбільш ефективного управління процесами утилізації відходів, необхідний постійний моніторинг та за їх і подальшим пересуванням. Перший етап, який повинен потрапити у поле зору екологічного моніторингу, - це процес утворення будь-якого товару, який буде потенційним відходом в майбутньому.

Після утворення товару, наступний етап підлягає контролю з боку екологічного моніторингу, - це подальше його пересування ще у виді товару, і остаточний етап необхідний до контролю, - це коли виріб або частина виробу перетворюються на відхід і повинно передаватися на утилізацію спеціалізованим підприємствам.

У остаточних точках переходу виробу або частини виробу у відхід, власниками товару (відходу) можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи. Безумовно, після утворення відходу у фізичної особи, його подальший контроль пересування значно утруднений, але процес утворення відходів у юридичних осіб цілком може бути видний для екологічного моніторингу і управлінського обліку.

90% відходів описаних в переліку розсінок, є високоліквідним товаром, за який в звичайних ринкових умовах, ліцензійні підприємства платять за їх придбання. Оскільки процес їх переробки є не тільки витратною частиною але і високодохідною, після реалізації знов отриманої сировини [2, с.145].

Нова модель управління процесами утилізації відходів повинна вирішувати основні проблеми: прозорий моніторинг всіх стадій руху відходів, скоротити об'єми відходів утилізовані на полігонах, легалізувати утворені відходи, мотивувати імпортерів і виробників проводити товари більш екологічно безпечно і придатні до подальшої переробки, забезпечити рівні умови для всіх суб'єктів ринку відходів.

Для того, що б найбільш ефективно контролювати процеси утворення відходів, необхідна побудова такої моделі моніторингу, яка починала б фіксувати наявність потенційних відходів, що містяться в товарі, ще при його виробництві або імпорті, і в подальшому контроль повинен розповсюджуватися на процеси пересування товару, аж до стадії остаточного його переходу у відхід. Адже, процес пересування будь-якого товару, до кінцевого споживача, є також процесом поступового руху різних матеріалів (дерева, паперу, скла, полімерів, металів і так далі) які є такими, що становлять товари, в стадії відходів.

Наявність точної інформації про місце і кількість утворення різних відходів, дозволило б ефективно здійснювати контроль за подальшою правильною утилізацією або екологічно безпечною переробкою. Також у випадку наявності повної "картини" про види, кількості і місця утворення відходів, це дозволило б здійснювати об'єктивне планування різних організаційно-технічних заходів, направлених на поліпшення екологічної ситуації в цілому, шляхом створення відсутніх потужностей по переробці відходів, спеціалізованих полігонів, обмеження імпорту або виробництва тих видів товарів переробка яких, утруднена в майбутньому і так далі.

Слід зупинитися на терміні – кінцевий споживач. Кінцевий споживач – це юридичні або фізичні особи, які набувають товар для безпосереднього використання до повної стадії зносу товару і відповідного переходу останнього в ранг відходів.

На даний момент, пропонується розробка системи контролю за подальшою утилізацією відходів накопичуваних у кінцевий споживачів – юридичних осіб. Це пов'язано з тим, що до юридичних осіб простіше застосовувати будь-які форми контролю, тому передбачається, що спочатку організаційно ефективніше буде, перейти до впровадження системи контролю за рухом і утилізацією відходів утворених у фізичних осіб.

Для розробки нової моделі управління у сфері утилізації відходів, пропонується створення єдиної інформаційної системи, що містить докладну інформацію по кожному товару. Так звані карти товарів, які також замінюватимуть наявні сертифікати видавані центрами сертифікації, але з набагато більшим об'ємом інформації тієї, що стосується відходів, що містяться в них, методів переробки, утилізації і т.д.

Карта товару – це головний документ, що дає будь-якому товару право на "життя" (імпорт до України або виробництва на її території), який повинен готуватися підприємством - ініціатором, узгоджуватися обопільно двома державними структурами: центр стандартизації і метрології та регіональними управліннями екології, і затверджуватися спеціально створеним Єдиним науковим радам з питань стандартизації товарів і контролю утворення відходів.

Важливе значення має допуск до утилізації на полігоні та визначення типу відходів, тобто якщо використаний товар викинутий в урну це означає, що підприємство спише його на підставі того, що він має допуск до утилізації на загальних полігонах поховання відходів з мінімальним класом небезпеки.

Допуск до утилізації на полігоні дозволяється, якщо відхід екологічно безпечний або в країні відсутні потужності або технології по його переробки або утилізації, але тоді має бути дозвіл вивозу тільки на спеціальні полігони для відходів з підвищеним рівнем екологічної небезпеки. Утилізація на полігоні заборонена, якщо відхід повністю екологічно небезпечний або має, стратегічне значення як сировинної бази після переробки [3, с. 342].

Потрібне найменування товару і види матеріалів що містяться в ньому, технічні умови виробництва товару. Перелік матеріалів в товарі, можливих до переходу фізичній особі, і що залишаються у юридичної особи (у разі продажу від юридичної особи фізичному).

Потрібна середня ринкова вартість потенційних відходів що містяться в товарі, та максимальний накопичення товару (відходів) на підприємстві. Екологічна інспекція має право здійснити перевірку підприємства на предмет фактичної наявності відходів, що числяться на балансі, при перевищенні норми максимального накопичення .

Від служби статистики згідно форм статистичних звітів, вони якнайповніше містять всю необхідну інформацію для служби екології. Але тут проблема полягає в тому, що на сьогоднішній день державна система не може контролювати достовірність даних що подаються в статистику, у зв'язку з чим, часто дані подаються в статистику дуже сильно відрізняються від дійсності. Це походить від того, що немає системи перехресного контролю достовірності даних, що подаються, в статистику і податкову інспекцію. Частково інформація для єдиної бази відходів повинна поступати від центрів сертифікації про появу нових сертифікованих товарів або національних виробників. Частково від митної служби, про новий вигляд товару і потрібних до них карт відходів, що потенційно містяться, що ввозяться [4, с. 274].

Враховуючи все вищезгадане, необхідне створення нової моделі управління у сфері утилізації відходів, єдиної бази даних, що базується на формуванні і містить інформацію про кожен товар, що знаходиться в обороті держави. Інформація про товар, повинна відображати дані про всі складові товару, які з часом перейдуть в стадію відходів, методів переробки даних відходів, технічні умови по розділенню використаних товарів по складових і так далі.

Після складання вищезгаданої глобальної бази даних по всіх видах товару, наступне важливе завдання, полягає в створенні функціонуючої системи взаємодії різних державних органів, суб'єктів підприємницької діяльності з метою контролю за пересуванням кожного виду товару, починаючи від виробника або імпортера і закінчуючи кінцевим споживачем.

Література

1. Вальцев А.В. Логистика утилизации отходов на предприятии / А.В. Вальцев, Е.В. Семенова. - Вестник Санкт - Петербургского Университета. Серия 5. Экономика. Вып.3 (№19).2005. с. 46.
2. Иванов В.В. Рынок вторичных ресурсов / В.В. Иванов. Материалы 4 –го научно -методического семинара «Программа сокращения отходов». 2000. с.256.
3. Семенов В.А. Инженерная экология и экологический менеджмент / В.А Семенов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2006. – 590 с.
4. Новицькій В.С. Міжнародна економічна діяльність України: підручник / В.С. Новицькій. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.

338.45:334.758

*Козенков Д.С., к.е.н., доцент,
Національна металургійна академія України*

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ
ОЦІНКИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ЙОГО КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ**

Промислове підприємство в сучасній обстановці розглядається як відкрита система, що, з одного боку, активно співробітничает із зовнішнім середовищем, а, з іншого боку, є залежною від нього. Промислові підприємства повинні пристосовуватися до зовнішнього середовища, аби вижити і зберегти ефективність. Проаналізувавши можливі засоби досягнення цілей підприємства, керівництво підприємства має змогу розробити ефективну стратегію діяльності, яка буде визначати шляхи, засоби та способи досягнення цілей підприємства з урахуванням наявних ресурсів, послідовності виконання, чітко спланованих взаємодій виконавців та структурних підрозділів. Однією зі стратегічних задач забезпечення розвитку економіки України на сучасному етапі є підвищення конкурентоспроможності виробничих підприємств. Важливий фактор вирішення даної задачі – створення ефективної системи управління на підприємствах, яка б забезпечувала їм стійкі конкурентні переваги на ринку.

Досягнення конкурентних переваг є метою і результатом стратегічного управління підприємства, концентрованим проявом лідерства серед конкурентів. Суттєвий вклад у формування сучасної методології конкуренції та її розвиток внесли такі іноземні вчені як І. Ансофф, М. Енрайт, Дж. Макартур, М. Портер, К. К. Прахалад, Г. Хемел, А. Чандлер та ін. Зараз дослідженню аспектів конкуренції приділяють увагу в своїх працях такі провідні українські та російські вчені, як Г.Л. Азоев, В.О. Винокуров, О.П. Градов, Ю.Б. Иванов, Р.А. Фатхутдінов, О.П. Челенков, В.Г. Шинкаренко, О. Ю. Юданов та ін. Закономірності та тенденції циклічного розвитку підприємства, особливості його стану залежно від стадії життєвого циклу досліджували багато науковців, зокрема: І. Адізес, Л. О. Брагін, Л. Грінер, Б. Коласс, Б.З. Мільнер, О.С. Кузьмін, Ж. Ліппіт, М. Г. Ольдерогте, О. Н. Панкрухіна та інші. Разом з тим низка проблем, пов'язаних з життєвим циклом конкурентних переваг підприємства, не